

Graven echt paar Van de Westelaken-Smits en dochter Anna

In Gemert-Bakel zijn oude grafmonumenten te vinden die de hedendaagse voorbijganger niet veel meer zeggen. Dit vormt de aanleiding om in de archieven op zoek te gaan naar die vroegere levens en tegelijkertijd de graven te beschrijven. Op het oude kerkhof van de kerk van Sint-Jans Onthoofding in Gemert zijn de graven te vinden van Anna (Johanna Hendrika) van de Westelaken (1865-1959) en van haar ouders Franciscus Antonius van de Westelaken (1828-1878)¹ en Anna Maria Smits (1829-1885)².

Het graf van Anna van de Westelaken en dat van haar ouders, het echt paar Van de Westelaken-Smits, liggen naast elkaar en vertonen veel overeenkomst, hoewel ze op verschillende momenten zijn vervaardigd. Beide bestaan uit een in zwarte steen (arduin) opgetrokken kruis dat in verstek is verlijmd. De kruizen zijn geplaatst op eveneens

Links het graf van Anna van de Westelaken en rechts het graf van haar ouders F.A. van de Westelaken en A.M. Smits (foto Cas Jamin)

zwarte, rechthoekige sokkels, die in meerdere delen zijn opgebouwd. Aan de voorzijde van de sokkel zijn bij het ene graf twee afgeronde vormen boven elkaar geplaatst en bij het andere graf drie afgeronde vormen. Daarin zijn handmatig de persoonsgegevens gebeiteld. Deze tekstdragers geven door hun ongelijke vormen de impressie van natuurstenen. Het oppervlak van de kruizen doet vanwege de daarop aangebrachte groeven en bobbel denken aan boomschors. De bewerkings-techniek 'Scyplé' levert dit effect op. Daarbij worden sleuven een-voor-een handmatig uitgehakt met een smalle, spitse beitel ('potlood-vorm'). De punt van die beitel moest steeds opnieuw scherp

worden gesmeed. Moderne beitels, ongeveer vanaf de zestiger jaren, hebben een punt die veel sterker is dan gewoon ijzer en langer mee kan³. Door het onregelmatige oppervlak veroorzaakt de lichtval schitteringen op de kruizen. Afgezien van de grootte ervan, zijn de graven ingetogen. Dat geldt ook voor de grafteksten, die alleen het noodzakelijke vermelden. Op het linker graf staat de tekst: 'Hier rust Mejuffrouw Anna v/d Westelaken Overleden te Gemert R.I.P.'. Op het rechter graf staat: 'Hier rusten onze dierbare ouders de heer Franciscus Antonius v/d Westelaken en mevrouw Anna Maria Smits Overleden te Gemert R.I.P.'. De geboorte- en overlijdensdata ontbreken,

Het echtpaar Van de Westelaken-Smits. Verdere informatie over de foto's is onbekend. Gens Nostra 60(2005) p. 20.

net als de geboorteplaatsen. Van Anna wordt alleen haar roepnaam vermeld, haar voornamen (Johanna Hendrika) blijven onvermeld.

Huwelijk en gezin

Franciscus wordt in 1828 geboren in Sint-Michielsgestel en groeit er op aan Het Woud⁴. Hij wordt net als zijn vader molenaar. Zijn werk verricht hij op de onbewoonde korenmolen De Genenberg in Sint-Michielsgestel, die eigendom is van Petrus van Riel, molenaar uit Udenhout, van wie hij de molen pacht. Hij maalt er graan, mout en boekweit⁵. Op 11 mei 1855 trouwt Franciscus (27 jr.) met boerendochter Anna Maria Smits (25 jr.) uit het aangrenzende Den Dungen. Haar ouders zijn dan al overleden en hij heeft alleen zijn vader nog. Het echtpaar gaat samenwonen in Sint-Michielsgestel. Vanaf 1863 is Franciscus geen molenaar meer en hij gaat de kost verdienen als winkelier, slijter en bakker van roggebrood en witbrood. Ook verhuurt hij vanaf 1870 paard en rijtuig. Het echtpaar krijgt tien kinderen, waarvan de eerste twee – Gijsberdina (1856-1856) en Henricus (1857-1862) – jong overlijden. Achtereenvolgens worden geboren: Bertus (Gijsbertus Faustinus) in 1858, Piet (Petrus Wilhelmus) in januari 1859, Maria (Maria Christina) in december 1859, Jan (Johannes Henricus) in 1860, Henri (Henricus Antonius) in 1863, Anna (Johanna Hendrika) in 1865, Paulina (Paulina Johanna) in 1867 en Petronella in 1869.

Op 12-jarige leeftijd verhuist de oudste zoon, Bertus van de Westelaken, in z'n eentje vanuit Sint-Michielsgestel naar een kosthuis in Gemert. Daar gaat hij een opleiding volgen aan de Latijnse

School (1870-1875), waar hij naast de basisstudies van 'kleine figuur' en 'grote figuur', talige vakken volgt zoals 'rhetorica', 'ethymologica' en 'poëtica'⁶. Daarna gaat Bertus in Gemert aan de slag bij notaris Van Kemenade als (leerling-) notarisclerk⁷. De jongere zonen Van de Westelaken, Piet en Jan, starten in respectievelijk 1873 en 1875 ook met een opleiding van enkele jaren aan de Latijnse School in Gemert. Dochter Maria woont korte tijd in Vlijmen, waarschijnlijk voor werk.

Hotel De Keizer

Op 12 april 1877 verhuist het gezin Van de Westelaken-Smits van Sint-Michielsgestel naar Gemert, waar dan al drie van hun vier zonen wonen en studeren of werken⁸. Vader Franciscus heeft er het bekende logement De Keizer gekocht, kort nadat de vorige uitbaters (mevrouw Geizer en de heer Van de Mortel) zijn overleden⁹. De jongste zoon, Henri van de Westelaken, verhuist aanvankelijk niet mee. Hij vertrekt op de verhuisdatum van het gezin naar Maastricht. Lang kan hij daar niet hebben gewoond, want al in hetzelfde kalenderjaar begint ook hij aan een studie aan de Latijnse school in Gemert. Vader Franciscus heeft maar kort plezier van zijn verhuizing naar Gemert en zijn aankoop van De Keizer. Hij wordt al snel daarna ziek en overlijdt na een ziekbed op 26 september 1878 op de leeftijd van 50 jaar¹⁰. Zijn weduwe Anna Maria besluit De Keizer voort te zetten met hulp van haar vier jonge dochters: Maria (18), Anna (13), Paulina (11) en Petronella (9).

Als Anna Maria zeven jaar later zelf overlijdt op

23 oktober 1885, op de leeftijd van 56 jaar, plaatsen de kinderen een familiebericht in de krant. Daarin danken ze iedereen voor de vele blijken van deelneming bij het overlijden van hun moeder en geven ze aan de zaak op dezelfde manier te zullen voortzetten¹¹. Dochter Paulina treedt twee maanden later in het klooster en anderhalf jaar later legt ze haar kloostergeloften af op 13 juni 1887. Haar jongste zus Petronella treedt in 1887 in haar voetsporen en kiest ook voor een leven in het klooster als non¹². Het zijn daarom Maria en Anna die samen De Keizer draaiende houden.

Zonen Van de Westelaken

In 1878 verhuist Jan van de Westelaken naar Sint-Michielsgestel, waar hij tot eind 1880 een opleiding volgt aan het kleinseminarie Beekvliet. Daarna, in 1881, gaat hij naar het grootseminarie of missiehuis Mill-Hill bij Londen, waar hij wordt voorbereid op een leven als Rooms-katholiek missionaris. In 1884 wordt Jan er gewijd tot priester om aansluitend uitgezonden te worden als Father Jan. Hij verricht missiewerk in het Guntur-district in India, onderdeel van Brits-Indië¹³.

Na enige jaren als notarisklerk in Gemert gewerkt te hebben, vertrekt Bertus van de Westelaken rond 1882 naar Dussen. Daar gaat hij werken bij notaris Verberne, eerst als notarisklerk en daarna als kandidaat-notaris. Hij trouwt in 1891 in Dussen met Maria Anna Koen (geb. 2-9-1868 in Hengelo) en ze stichten een groot gezin. In 1892 wordt Bertus van de Westelaken benoemd tot notaris in Son. Piet van de Westelaken woont en werkt korte tijd

op verschillende plaatsen (Alem, Maren en Kessel; Heeze; America; Steenberg), waarbij hij tussentijds weer woont bij De Keizer in Gemert. Hij is achtereenvolgens bierkramer, brouwersknecht en stationschef. Op een bepaald moment, tussen 1885 en 1890, emigreert hij naar de Verenigde Staten. Zijn echtgenote Augusta H. Brauckmann is van Duitse afkomst en geboren in Hannover. Ze krijgen samen een zoon.

Henri van de Westelaken vertrekt in augustus 1883, in navolging van zijn broer Jan, naar het missiehuis Mill-Hill bij Londen. Na enige tijd stopt hij met de studie en keert terug naar Gemert. Op 24 september 1889 trouwt hij daar met Johanna Elisabeth van Berckel. Hij is dan koopman. Zij is een dochter van Adrianus Petrus van Berckel en Petronella van Bussel, logementhouders van De Kroon in Gemert (nu Dientje)¹⁴. In 1892 vertrekt Henri van de Westelaken met zijn vrouw en twee dochttertjes naar Beek en Donk¹⁵. Hij is daar logementhouder van Hotel De Willemsvaart en groothandelaar in steenkolen en bouwmaterialen¹⁶. Zijn beide bedrijven liggen aan de kanaalbrug en tramhalte. In Beek en Donk worden nog vijf kinderen geboren, waarvan er twee overlijden. In november 1899 verhuist Henri met zijn gezin naar Heesch. Henri wordt er ingeschreven als bierbrouwer. In april 1901 keert het gezin terug in Gemert, maar dan wordt Henri geregistreerd als schoenmaker. Datzelfde jaar nog emigreert hij met zijn gezin naar het Belgische Lier.

Goede zaken

In de 24 jaar dat de dames Van de Westelaken de scepter zwaaien in De Keizer lopen de zaken

*Hotel De Keizer
als tramstation
(beeldbank
heemkundekring
Gemert nr.
hkk40467)*

bijzonder goed. Behalve de naar eigen zeggen 'prompte bediening, tegen billijke prijzen', worden ze daarbij geholpen door de centrale

ligging in het dorp en zeker door de tramhalte die sinds 1883 voor de deur ligt¹⁷. Die halte is onderdeel van het tramtraject 's-Hertogenbosch-Veghel-Gemert-Helmond. Vanaf dat moment staat De Keizer ook wel bekend als Het Tramstation. Bovendien hebben een heleboel verenigingen De Keizer jarenlang als thuisbasis. Ook wordt het etablissement regelmatig gebruikt voor openbare verkopen en aanbestedingen.

Afscheidsfeest

In augustus 1901 maken de zussen Van de Westelaken bekend zich per 1 oktober in een stiller leven terug te willen trekken en de Keizer over te willen doen aan een nieuwe eigenaar. Voor het zover is, zullen zij op zondag 25 augustus nog een groot afscheidsfeest geven, met medewerking van de vaste gezelschappen¹⁸. Het feest begint om vier uur 's middags met een rijtoer van de dames Van de Westelaken door het dorp, in een rijtuig

(landauer) dat wordt getrokken door twee paarden. Aansluitend volgt een programma dat tot laat in de avond doorloopt. Het omvat muziek, het nodige ceremonieel en bovenal een spectaculair afsluitend vuurwerk. Dat alles tegen het decor van een feestelijk versierd en verlicht hotel. Zoals de organisatie al min of meer verwacht, brengt het feest een enorme toeloop teweeg. Door de tramhalte voor de deur zijn de festiviteiten in Gemert namelijk ook goed bereikbaar vanuit 's-Hertogenbosch, Veghel en Helmond. De cafés in de buurt profiteren volop mee, waaronder Cambrinus, de wed. Swinkels en De Landman van Peter van Berlo¹⁹. Zelfs daar is het zoeken naar een zitplaats.

De krant schrijft in de dagen daarna dat het Marktplein in Gemert nog nooit zo'n mensenmenigte heeft gezien. De trams vertrekken volgens afspraak in beide richtingen pas na afloop van het feest.

Na De Keizer

Op de laatste dag van september 1901 gaat Hotel De Keizer over op een nieuwe eigenaar en betrekken de dames Van de Westelaken een nieuwe woning²⁰. Met een boog van planten en bloemen boven de deur verwelkomen de buurmeisjes

hun nieuwe straatgenoten. Op 24 oktober 1901 treedt Maria Christina van de Westelaken (41 jr.) in Gemert in het huwelijk met onderwijzer Marinus Thomas Verhoeven (47 jr.). In de volgende aflevering meer over dit echtpaar en de familie Van de Westelaken in de jaren na 1901.

Noten:

1. Soms ook 'Francis' of 'Westerlaken'; Zoon van molenaar Antonius van de Westelaken (1795-1873) en Gijsbertina Paula Smits (1793-1831).
2. Dochter van de agrariërs Hendrikus Smits (1801-1832) en Maria Ondersteijn (1794-1854).
3. Met dank aan Toon Grassens.
4. BS Huw. Den Dungen 1855: Van de Westelaken-Smits, BHIC, 50-2064-7; Bev.reg. 1850-1866 Wijk B Sint-Michiëls-gestel, BHIC 5184-1166; noot 9.
5. 'Register van Patentschuldigen' (Sint-Michiëlsgestel), BHIC 5184-1123/1125; Jef van Veldhoven, *De jeugdijaren van pater Jan* (2008), The Internet Archive, <https://web.archive.org/web/20221206131201/https://home.hccnet.nl/jefvanveldhoven/39%20Pater%20Jan%20van%20de%20Westelaken.pdf>; Molen 'De Genenberg' nr. 591, molendatabase.nl; Rijksmonumentenregister nr. 33626; De lemmata 'Korenmolen', 'Moutmolen', 'Mout en 'Boekweit' uit nl.wikipedia.org.
6. Bev.reg. van 1861-1871, BHIC, 5184-1170; 'Klaslijsten Latijnse School', GA Gemert, AG.028 nr. 209 en 210.
7. '25 jaar notaris', *Prov. N-Br. en 's H.b. Courant* d.d. 2-11-1917; '10.000ste akte' *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 4-6-1921; Eindhovens Dagblad d.d. 11-11-1922.
8. Bev.reg. van 1871-1886, BHIC, 5184-1174.
9. Ad Otten, 'Geschiedenis van herberg en logement De Keizer', *Gemerts Heem* 2005 nr. 1.
10. Familiebericht in *Prov. N-Br. en 's H.b. Courant* d.d. 3-10-1878 p.3.
11. Familiebericht *Prov. N-Br. en 's H.b. Courant* d.d. 14-11-1885.
12. 'De Gemertse zusters in volgorde van geboorte', *Gemerts Heem* 2000 nr.2 p. 22, 14e vermelding.
13. 'In Memoriam Father J. van de Westelaken', *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 16-3-1927.
14. Trouwakte Henri van de Westelaken en Johanna van Berckel; Verslag huwelijksfeest van Henri's zus bij logement van Berckel in *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 2-11-1901.
15. Bev.reg. Gemert, GA Gemert: 1880-1900 folio 1029 en 1900-1922 dl. 5 (S-Z) folio 187.
16. *Prov. N-Br. en 's H.b. Courant* sec. Advertentiën d.d 05-12-1892 en d.d. 02-01-1893; *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 14-10-1899.
17. 'Groot nationaal concours', *Prov. N-Br. en 's H.b. Courant* sec. Advertentiën d.d. 9-6-1887 p. 3 en 13-6-1887 p. 5; *Gemerts Heem* 2011 nr. 3: 'Stoomtram 's-Hertogenbosch-Helmond' (Wil van Lierop en Simon van Wetten) en 'Tramspoorplan over Schoorwinkel' (Ad Otten).
18. 'Een groot feest', *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 21-8-1901 sec. Provinciaal nieuws: Gemert p. 2; 'Betreffende het feest', *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 24-8-1901 sec. Provinciaal Nieuws: Gemert p. 1; 'Afscheidsfeest', *Dagblad van N-Br.* d.d. 28-8-1901 sec. Nieuws uit versch. gem. v. N-Br. p. 3; 'Feest gevierd', *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 28-8-1901 sec. Provinciaal Nieuws: Gemert p. 2.
19. Zie *Gemerts Heem* 2022 nr. 3, p. 23-27 voor een verhaal over Peter van Berlo.
20. *De Zuid-Willemsvaart* d.d. 2-10-1901 sec. Provinciaal Nieuws: Gemert p. 5; Bev.reg. Gemert 1900-1922 dl. 5 (S-Z) folio 140, GA Gemert.